

SEKUAL
HARASSMENT

DOMESTIC
VIOLENCE

Opšta preporuka br. 1 GREVIO-a o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama

usvojena 20. oktobra 2021.

” Grupa stručnjaka u
Akciji protiv nasilja
nad ženama i
nasilja u porodici
(GREVIO)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**Opšta preporuka
br. 1 GREVIO-a
o digitalnoj dimenziji
nasilja nad ženama**

usvojena 20. oktobra 2021.

” Grupa stručnjaka u
Akciji protiv nasilja
nad ženama i
nasilja u porodici
(GREVIO)

Francusko izdanje:

*Recommandation générale n° 1 du GREVIO
sur la dimension numérique de la violence à
l'égard des femmes*

*Stavovi izraženi u ovom radu odgovornost
su autora i ne predstavljaju nužno zvaničnu
politiku Vijeća Evrope.*

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je odobrena, osim u komercijalne svrhe, sve dok se čuva cjelovitost teksta, odlomak se ne koristi izvan konteksta, ne pruža nepotpune informacije ili ne dovodi na drugi način u obmanu čitaoca u pogledu prirode, opsega ili sadržaja teksta. Izvorni tekst uvijek mora biti priznat na sljedeći način: "© Vijeće Evrope, godina izdanja". Svi ostali zahtjevi koji se tiču reprodukcije/prevoda cijelog ili dijela dokumenta, trebaju se uputiti Direktoratu za komunikacije Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int). Sva ostala prepiska koja se odnosi na ovaj dokument treba biti upućena Generalnom direktoratu za demokratiju Vijeća Evrope.

Dizajn i izgled korica:

Odjel za izradu dokumenata i publikacija (DPDP), Vijeće Evrope

Naslovna fotografija: © Shutterstock

© Vijeće Evrope, novembar 2021.
Štampano u Vijeću Evrope

GREVIO(2021)20

Usvojena 20. oktobra 2021.

Objavljena 24. novembra 2021.

Sekretarijat mehanizma za praćenje poštovanja Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
Vijeće Evrope – 2021.

Strasbourg

www.coe.int/conventionviolence

Sadržaj

UVOD	5
II. DJELOKRUG PRIMJENE OPŠTE PREPORUKE	7
III. DIGITALNA DIMENZIJA NASILJA NAD ŽENAMA: KONCEPT I TERMINOLOGIJA	13
IV. OBAVEZE KOJE PROIZLAZE IZ ISTANBULSKE KONVENCIJE U ODNOSU NA NASILJE NAD ŽENAMA I NASILJE U PORODICI U NJEGOVOJ DIGITALNOJ DIMENZIJI	17
a. Seksualno uznemiravanje na internetu	18
b. Proganjanje na internetu i posredstvom tehnologije	20
c. Digitalna dimenzija psihičkog nasilja	20
V. PREPORUKE	23
a. Prevencija	23
b. Zaštita	25
c. Sudsko gonjenje	27
d. Koordinirane politike	28
ANEKS 1: RJEČNIK POJMOVA	31

Uvod

1. GREVIO prepoznaje nasilje nad ženama u digitalnoj sferi kao sve rašireniji globalni problem sa ozbiljnim posljedicama. Postupajući u skladu sa ovlaštenjima iz člana 69 Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu: Istanbulska konvencija), u koje spada i donošenje opštih preporuka vezanih za primjenu ove konvencije, GREVIO je na svojoj 21. plenarnoj sjednici odlučio da donese svoju prvu opštu preporuku i da je posveti primjeni Istanbulske konvencije u kontekstu digitalne dimenzije nasilja nad ženama. Prema Obrazloženju uz Istanbulsku konvenciju opšte preporuke su načelno namijenjene svim državama potpisnicama i odnose se na članove Konvencije ili problematiku kojom se ona bavi. Premda nisu pravno obavezujuće, ove opšte preporuke služe državama potpisnicama kao važan orijentir budući da se u njima detaljnije razrađuju različite teme iz Konvencije i daju jasne smjernice koje mogu doprinijeti efikasnijoj primjeni njenih odredbi. Poštovanje ovih preporuka također će se provjeravati u okviru budućih ciklusa praćenja.¹

2. Osnovana je Radna grupa GREVIO-a za izradu Opšte preporuke o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama (GREVIO-GT-DD) sa zadatkom da prati izradu ove prve opšte preporuke.

3. U izvršavanju svojih zadataka GREVIO-GT-DD je održao niz sastanaka radi identifikacije glavnih izazova sa kojima se države potpisnice suočavaju kada je riječ o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama te formuliranja odgovarajućih preporuka. Sastanci ove radne grupe su također poslužili kao platforma za saradnju sa drugim međunarodnim organizacijama, kao i sa nezavisnim stručnjacima.

1. Vijeće Evrope (2011a), „Obrazloženje uz Konvenciju Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici“, Serija međunarodnih ugovora Vijeća Evrope br. 359. Dostupno na: <https://rm.coe.int/16800d383a>.

4. Prvi nacrt opšte preporuke koji je radna grupa GREVIO-GT-DD pripremila usvojen je 15. februara 2021. godine na 23. sjednici GREVIO-a. Nakon što je GREVIO usvojio ovaj prvi nacrt, radna grupa se obratila većem broju odbora i tijela za praćenje Vijeća Evrope tražeći njihove komentare i mišljenja o nacrtu teksta. Nakon ove razmjene mišljenja sa tijelima Vijeća Evrope uslijedile su javne konsultacije u okviru kojih je radna grupa prikupljala komentare na preporuke od niza aktera iz sektora civilnog društva, uključujući evropske i nacionalne NVO i krovne organizacije, nezavisne stručnjake i naučnike, kao i druge međunarodne organizacije poput članova Platforme za iskorjenjivanje diskriminacije i nasilja nad ženama.

5. Radna grupa GREVIO-GT-DD je komentare dobijene i od odbora Vijeća Evrope i od civilnog društva uključila u Nacrt opšte preporuke.

6. GREVIO je 20. oktobra 2021. usvojio konačni nacrt opšte preporuke br. 1 sa izmjenama proisteklim iz postupka konsultacija.

II. Djelokrug primjene Opšte preporuke

7. Nasilje nad ženama, uključujući i nasilje u porodici, jedan je od najozbiljnijih vidova rodno zasnovanog kršenja ljudskih prava i pojava prisutna u cijelom svijetu. Budući da je početkom 1990-tih². Odbor za iskorjenjivanje diskriminacije žena (Odbor za CEDAW) je 1992. usvojio Opštu preporuku br. 19 o iskrojenjivanju diskriminacije žena kojom je rodno zasnovano nasilje prepoznato kao vid diskriminacije.] nasilje nad ženama prepoznato kao vid diskriminacije, regionalnim pravnim instrumentima poput Istanbulske konvencije propisani su obavezujući standardi za njegovo sprečavanje, zaštitu žrtava i sudsko gonjenje počinitelja. Zahvaljujući sveobuhvatnim definicijama nasilja nad ženama kao vida rodno zasnovanog nasilja ovim pravnim instrumentima propisane su dalekosežne obaveze država potpisnica da odgovore na sve vidove nasilja nad ženama, bez obzira da li se radi o nasilju u javnom ili privatnom životu. Neispunjavanje ove obaveze povlači odgovornost izvršne, zakonodavne i sudske vlasti država potpisnica. Tako Istanbulska konvencija svoje države potpisnice obavezuje da postupaju sa dužnom pažnjom u cilju sprečavanja, istrage, kažnjavanja i obeštećenja za sva djela nasilja koja spadaju u djelokrug primjene ove konvencije, a koja počine nedržavni subjekti.

8. Istanbulska konvencija propisuje niz vrlo detaljnih pravno obavezujućih standarda i predstavlja ujedno i najskoriji i najdalekosežniji međunarodni ugovor u ovoj oblasti. Konvencijom je nasilje nad ženama definirano kao kršenje ljudskih prava i vid diskriminacije žena te je konstatirano da ovaj izraz „podrazumijeva svaki čin rodno zasnovanog nasilja nad ženama kojim se ženama nanosi, odnosno može nanijeti, fizička, seksualna, psihološka ili materijalna šteta ili patnja, uključujući prijetnju

2. Odbor za iskorjenjivanje diskriminacije žena (Odbor za CEDAW) je 1992. usvojio Opštu preporuku br. 19 o iskrojenjivanju diskriminacije žena kojom je rodno zasnovano nasilje prepoznato kao vid diskriminacije.

tim nasiljem, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, bez obzira da li se to dešava u javnom ili privatnom životu“. Njome je obuhvaćeno i nasilje u porodici koje je definirano kao „svaki čin fizičkog, seksualnog, psihičkog ili finansijskog nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, bez obzira na to da li počinitelj živi ili je živio u istom domaćinstvu sa žrtvom“ te se insistira na prepoznavanju da se radi o pojavi koja je pretežno zasnovana na rodnom aspektu.

9. GREVIO se slaže sa stavovima drugih nezavisnih tijela za praćenje primjene ugovora o zaštiti prava žena da nasilje nad ženama pogađa žene u svim životnim fazama³, kao i da je iskustvo rodno zasnovanog nasilja nad ženama ujedno i uzrok i posljedica istorijski ukorijenjene neravnopravnosti žena i djevojčica u odnosu na muškarce i dječake. Radi se o nasilju do kojeg dolazi zbog ili radi održavanja stereotipa o ženama i muškarcima u društvu, društvenih normi, poimanja muškosti i inferiornosti žena. Žene i djevojčice mogu doživjeti rodno zasnovano nasilje nad ženama u svim aspektima svog života, uključujući porodicu i intimne odnose, prijatelje i poznanike, zajednicu, radno mjesto, čak i u slučaju rada na daljinu i rada na/putem platformi, obrazovanje, sport, umjetnost, slobodno vrijeme, politiku, zdravstvenu zaštitu, tokom ili nakon migracija te u brojnim drugim situacijama.

10. Tehnologija, a naročito ona koja se koristi u online ili digitalnom svijetu, već duži niz godina produbljuje ili olakšava rodno zasnovano nasilje nad ženama i djevojčicama u navedenim situacijama. Zahvaljujući informaciono-komunikacionoj tehnologiji (IKT) nasilje nad ženama je dostiglo do sada nezabilježene razmjere, a početak pandemije Covid-19 2020. godine je to samo dodatno pogoršao. GREVIO smatra da je rodno zasnovano nasilje nad ženama na internetu ili posredstvom tehnologije samo nastavak različitih vidova tog nasilja koji u zabrinjavajućoj mjeri utiče ili pogoršava rodno zasnovano nasilje nad ženama i djevojčicama.

11. Premda nasilje i zlostavljanje mogu doživjeti i muškarci i žene, žene su znatno češće izložene ponovljenom zlostavljanju i teškim vidovima zlostavljanja, uključujući seksualno nasilje. One također češće doživljavaju produženo fizičko, psihičko ili emocionalno zlostavljanje ili nasilje koje završava nanošenjem povreda ili smrtnim ishodom, uključujući i od strane intimnog partnera.

12. Digitalni vidovi rodno zasnovanog nasilja nad ženama mogu biti naročito izraženi kod žena i djevojčica kod kojih postoji rizik od interseksionalne diskriminacije ili koje su izložene tom vidu diskriminacije, a tome, između ostalog, dodatno doprinose faktori kao što su invaliditet, seksualna orijentacija, politička uvjerenja, vjeroispovijest, društveno

3. Odbor za iskorjenjivanje diskriminacije žena (2017), Opšta preporuka br. 35 o rodno zasnovanom nasilju nad ženama kojom se ažurira Opšta preporuka br. 19, dostupno na: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf.

porijeklo, migracijski status ili status poznate osobe⁴. Rodno zasnovano nasilje nad ženama u digitalnoj sferi ima ozbiljan uticaj na život žena i djevojčica, uključujući njihovo psihičko i fizičko zdravlje, egzistenciju, fizičku sigurnost i ugled.

13. Ono, pored toga, ozbiljno utiče na participatorna prava žena na internetu. Zlostavljanje motivirano mržnjom kojem su žene izložene na internetu tjera veliki broj njih da odustanu od učešća na internetu, uključujući izražavanje mišljenja na online platformama. To je posebno problematično u slučaju boraca za ljudska prava žena i djevojčica, novinarki i žena koje se bave politikom, ali isto tako i za influencersere na društvenim mrežama ili druge koji su aktivni na društvenim mrežama i/ili u javnosti. Nasilje nad ženama i djevojčicama u digitalnoj sferi tako guši njihov glas i sužava prostor za njihovo učešće u javnoj debati. Stoga, GREVIO smatra da to, osim što predstavlja rodno zasnovano nasilje nad ženama, također ugrožava niz drugih ljudskih prava žena garantiranih međunarodnim pravom.

14. GREVIO prati primjenu Istanbulske konvencije u državama potpisnicama od 2016. godine. U okviru svog postupka polazne procjene provjerava primjenu Konvencije u cijelosti i daje sugestije i prijedloge vezane za korektivne mjere koje treba preduzeti u vezi sa utvrđenim propustima. Tokom svog rada postepeno je počeo da posvećuje sve veću pažnju digitalnoj dimenziji iskustava žena i djevojčica sa rodno zasnovanim nasiljem nad ženama.

15. GREVIO je u većem broju država potpisnica koje su do sada prošle procjenu identificirao korake preduzete u vezi sa određenim aspektima porasta različitih pojavnih oblika nasilja nad ženama u online i digitalnoj sferi. Preduzete su, na primjer mjere radi podizanja svijesti i sprečavanja

4. U Opštoj preporuci br. 28 Odbora za CEDAW o osnovnim obavezama država potpisnica iz člana 2 Konvencije o iskorjenjivanju svih vidova diskriminacije žena, Opštoj preporuci br. 33 o pravu žena na pravnu zaštitu i Opštoj preporuci br. 35 o rodno zasnovanom nasilju nad ženama kojom se ažurira Opšta preporuka br. 19 potvrđuje se da je diskriminacija žena neraskidivo povezana sa drugim faktorima koji utiču na njihov život. Prema Odboru za CEDAW neki od tih faktora su etnička pripadnost/rasa, status autohtonog ili manjinskog stanovništva, boja kože, društveno-ekonomski status i/ili kasta, jezik, vjeroispovijest ili vjerska uvjerenja, političko opredjeljenje, nacionalna pripadnost, bračno stanje i/ili majčinski status, starosna dob, život u gradskoj/seoskoj sredini, zdravstveno stanje, invaliditet, posjedovanje imovine, status lezbejke, biseksualne, transrodne ili interseksualne osobe, nepismenost, trgovina ženama, oružani sukob, azilantski status, izbjeglički status, interno raseljavanje, apatridnost, migracija, status nositelja domaćinstva, status udovice, HIV/AIDS, lišavanje slobode, bavljenje prostitucijom, geografska udaljenost i stigmatizacija žena koje se bore za svoja prava, uključujući borbe za ljudska prava. Shodno tome, budući da su žene izložene različitim i interseksionalnim vidovima diskriminacije koji imaju otežavajući negativan uticaj, rodno zasnovano nasilje može u različitoj mjeri ili na različite načine uticati na žene što iziskuje odgovarajuća zakonska rješenja i javne politike. GREVIO je u svojim izvještajima o polaznoj procjeni utvrdio određene propuste u nediskriminatornoj primjeni odredbi Istanbulske konvencije (predviđenoj u članu 4 stav 3) te nepostojanje efikasnih mjera za ispunjavanje potreba žena koje spadaju u ugrožene grupe. U izvještajima o procjeni je istaknuto da žrtve nasilja nad ženama koje spadaju u ugrožene grupe (žene sa invaliditetom, pripadnice nacionalnih manjina, uključujući romsku zajednicu, pripadnice LBT zajednice (lezbejke, biseksualke, transrodne žene), žene iz seoskih područja, migrantkinje, azilantkinje i žene izbjeglice, žene bez boravišne dozvole, ovisnice i žene koje se bave prostitucijom) često nailaze na specifične prepreke u pogledu primjene Konvencije i doživljavaju interseksionalnu diskriminaciju u ostvarivanju prava na zaštitu i pomoć.

zlostavljanja posredstvom slika ili seksualiziranog maltretiranja među mlađom generacijom. U nekim zemljama je naglasak stavljen na uvođenje novih krivičnih djela kako bi se obuhvatila šteta koja se nanosi na internetu. Istraživanja i iskustva država su pokazala da službenici agencija za provođenje zakona i drugi u sistemu krivičnog pravosuđa ne raspolažu uvijek neophodnim stručnim znanjem i tehnološkim sredstvima za prikupljanje dokaza, ili bar ne u dovoljnoj mjeri.⁵

16. GREVIO konstatira da se, tamo gdje propisi postoje, naglasak kod prepoznavanja i sankcioniranja zlostavljanja i štete nanosene na internetu ili posredstvom tehnologije često stavlja na garantiranje sigurnosti, zaštitu ugleda ili imovine. U brojnim domaćim zakonima u obzir nisu uzeti druge značajne posljedice tih činova nasilja, uključujući društvenu, materijalnu, psihološku i participatornu štetu. Mali je broj onih u kojima se u obzir uzimaju i posebno obrađuju složena iskustva žena i djevojčica i u kojima se ta iskustva stavljaju u kontekst kontinuiteta nasilja nad ženama kojem su žene i djevojčice izložene u svim sferama života, uključujući digitalnu sferu.

17. Debate o informaciono-komunikacionoj tehnologiji, učešću, pravima pristupa i sigurnosti prilikom korištenja tehnologije i interneta često nisu zasnovane na narativu rodno zasnovanog nasilja nad ženama – uprkos njegovoj velikoj zastupljenosti. Slično tome, mjerama koje države preduzimaju u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja nad ženama rijetko je obuhvaćena digitalna dimenzija tog nasilja. To je naročito izraženo u kontekstu borbe protiv nasilja u porodici. Ovaj dualizam je također prisutan i na međunarodnom i evropskom nivou gdje postoje pravni okviri kojim se reguliraju prava pristupa, IKT i sigurnost na internetu, ali bez prepoznavanja izloženosti žena rodno zasnovanom nasilju nad ženama. Istovremeno, digitalna dimenzija nasilja nad ženama i nasilja u porodici nije posebno regulirana međunarodnim i evropskim pravnim standardima o pravima žena što dovodi do zaključka o (nepostojećem) jazu.

18. GREVIO stoga ovom opštom preporukom želi doprinijeti usklađivanju ova dva diskursa kroz jasno pozicioniranje pojavnih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama u digitalnoj sferi kao vidova rodno zasnovanog nasilja nad ženama zabranjenog Istanbulskom konvencijom. Namjera je da se postojećim i budućim državama potpisnicama ponudi tumačenje Istanbulske konvencije kako bi se ukazalo na značaj ovog instrumenta u kontekstu digitalne dimenzije nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Cilj ove preporuke jeste da se daju definicije ključnih pojmova i koncepata vezanih za nasilje nad ženama i nasilje u porodici koje se odvija u digitalnoj sferi, kao i preporuke za sprečavanje i borbu protiv ove pojave pomoću konkretnih mjera zasnovanih na četiri stuba Istanbulske konvencije: prevencija, zaštita, sudsko gonjenje i koordinirane politike.

5. Vijeće Evrope (2018a), „Studija mapiranja sajber nasilja“, Odbor za praćenje primjene Konvencije o sajber kriminalu, Radna grupa za sajber maltretiranje i druge vidove nasilja na internetu, naročito nad ženama i djecom (CBG), dostupno na: <https://rm.coe.int/t-cy-mapping-study-on-cyberviolence-final/1680a1307c>

19. Iako Istanbulska konvencija predstavlja značajan pravni okvir za sprečavanje i borbu protiv digitalne dimenzije nasilja nad ženama i nasilja u porodici, nju nadopunjavaju i drugi relevantni ugovori poput Konvencije Vijeća Evrope o sajber kriminalu (Budimpeštanska konvencija). Budimpeštanska konvencija nudi sveobuhvatan skup pravno obavezujućih standarda o inkriminaciji aspekata sajber nasilja, pribavljanju dokaza i prekograničnoj i međunarodnoj saradnji radi provođenja istraga i kažnjavanja nasilja nad ženama na internetu. Pored toga, jednako su važni i neobavezujući instrumenti, kao što je Preporuka CM/Rec(2019)1 Odbora ministara državama članicama o sprečavanju i borbi protiv seksizma⁶ u kojoj postoji poseban dio posvećen seksističkom govoru mržnje na internetu, kao i Preporuka Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netrpeljivosti (ECRI) o opštoj politici o borbi protiv govora mržnje⁷.

20. Pored toga, GREVIO skreće pažnju na iskorake u tumačenju Evropske konvencije o ljudskim pravima u smislu priznavanja digitalnih vidova nasilja nad ženama kao kršenja prava na privatnost. U predmetu Buturugă protiv Rumunije⁸. Buturugă protiv Rumunije, br. 56867/15, 11. februar 2020.] Evropski sud za ljudska prava je prvi put eksplicitno priznao sajber nasilje. Predmet se odnosio na navodno nasilje u porodici i kršenje povjerljivosti elektronske prepiske od strane bivšeg supruga podnositeljice predstavke koja se žalila na propuste u sistemu zaštite žrtava ovog vida nasilja.

21. Skrećući pažnju na mržnju i seksualno nasilje na internetu te uznemiravanje žena u javnim prostorima, Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (PACE) je donijela dvije rezolucije o sajber diskriminaciji i mržnji na internetu⁹ i o iskorjenjivanju seksualnog nasilja i uznemiravanja žena u javnom prostoru¹⁰. Slično tome, u Strategiji Vijeća Evrope za ostvarivanje rodne ravnopravnosti istaknuta je potreba za rješavanjem problema nasilja nad ženama (na internetu i izvan njega) kroz borbu protiv rodnih stereotipa i seksizma – uključujući seksistički govor mržnje i nasilne prijetnje i prijetnje seksualne prirode na internetu, a posebno na platformama društvenih mreža.¹¹

-
6. Vijeće Evrope (2019), Preporuka CM/Rec(2019)1 Odbora ministara državama članicama o sprečavanju i borbi protiv seksizma, dostupno na: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168093b26a>.
 7. ECRI (2015), Preporuka br. 15 ECRI-a o opštoj politici o borbi protiv govora mržnje, dostupno na: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>.
 8. Buturugă protiv Rumunije, br. 56867/15, 11. februar 2020.
 9. Vijeće Evrope (2017a), Rezolucija Parlamentarne skupštine o iskorjenjivanju sajber diskriminacije i mržnje na internetu, dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23456>.
 10. Vijeće Evrope (2017b), Rezolucija Parlamentarne skupštine o iskorjenjivanju seksualnog nasilja i uznemiravanja žena u javnom prostoru, dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23977&lang=en>.
 11. Vijeće Evrope (2018b), Strategija Vijeća Evrope za ostvarivanje rodne ravnopravnosti 2018-2023, dostupno na: <https://rm.coe.int/prems-093618-ubr-gender-equality-strategy-2023-web-a5/16808b47e1>.

III. Digitalna dimenzija nasilja nad ženama: koncept i terminologija

22. Digitalna dimenzija nasilja nad ženama obuhvata širok spektar radnji na mreži ili posredstvom tehnologije koje predstavljaju produžetak nasilja koje žene i djevojčice doživljavaju iz razloga povezanih sa polom, uključujući u porodičnom ambijentu, pošto se radi o legitimnom i podjednako štetnom pojavnom obliku rodno zasnovanog nasilja koje žene doživljavaju izvan interneta.

23. GREVIO pod digitalnom dimenzijom nasilja nad ženama podrazumijeva i online aspekte (aktivnosti na internetu i podaci dostupni na internetu, uključujući internetske posrednike na površinskoj, kao i na mračnoj mreži) i štetno ponašanje prema ženama i djevojčicama posredstvom tehnologije (aktivnosti koje se provode pomoću tehnologije i komunikacijskih uređaja, uključujući hardveri softver). Internetski posrednici su subjekti koji omogućavaju interakciju između fizičkih i pravnih lica nudeći i izvršavajući niz različitih funkcija i usluga¹² u koje spadaju pružatelji usluga pristupa internetu (ISP), pretraživači i platforme društvenih mreža. Tehnološka sredstva koja zlostavljači mogu zloupotrijebiti za proganjanje, uznemiravanje, praćenje i kontrolu žrtava su pametni telefoni, kamere i druga oprema za snimanje, sistemi globalnog pozicioniranja (GPS) ili satelitski navigatori, ostali uređaji povezani na internet kao što su pametni satovi, mjerači fizičke aktivnosti i pametni kućanski aparati, kao i softver poput softvera za špijuniranje ili druge mobilne aplikacije koje mogu poslužiti za nasilje.

24. Izraz „digitalna dimenzija nasilja nad ženama“ koristi se da bi se istakla činjenica da ovo štetno ponašanje nesrazmjerno pogađa žene

12. Vijeće Evrope (2018c), Preporuka CM/Rec(2018)2 Odbora ministara državama članicama o ulozi i odgovornostima internetskih posrednika, dostupno na: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680790e14.

i djevojčice i predstavlja glavni element rodno zasnovanog nasilja nad ženama koje one doživljavaju. Radi se o nasilju nad ženama i djevojčicama koje je ukorijenjeno u isti kontekst neravnopravnosti žena i osjećaja povlaštenosti muškaraca kao i psihičko, seksualno i fizičko nasilje koje žene i djevojčice doživljavaju u svijetu izvan interneta.

25. GREVIO također ističe da različiti vidovi nasilja nad ženama i nasilja u porodici koji se dešavaju u digitalnoj sferi i oni koji se dešavaju u fizičkom svijetu nisu međusobno isključivi i često se preklapaju što dodatno produbljuje traumatizaciju od zlostavljanja, a u nekim slučajevima čak i ugrožava fizičku sigurnost žrtve. Stoga je vrlo važno da se digitalna dimenzija nasilja ne previdi u slučaju fizičkog i seksualnog zlostavljanja, a posebno u slučaju nasilja u intimnim partnerskim odnosima. Digitalno nasilje može biti produžetak ili prethodnica fizičkog i seksualnog nasilja, proganjanja i uznemiravanja. Ono također može biti i izraz rodno zasnovanog ili seksualiziranog zlostavljanja u cilju kažnjavanja, ućutkivanja, obezvrjeđivanja ili druge vrste traumatizacije žena ili djevojčica, uključujući i u kontekstu nasilja u intimnim partnerskim odnosima. Počinitelji mogu tehnologiju zloupotrijebiti i za pojačavanje prinude i kontrole, manipulacije i nadzora nad svojim bivšim i trenutnim partnerom izazivajući tako veći strah i uznemirenost kod žrtve i postepeno je izolirajući od prijatelja i porodice. Stoga se zanemarivanjem šireg rodnog obrasca povezanog sa sajber nasiljem može previdjeti društvena realnost nasilja nad ženama koja proizlazi iz ideje o inferiornosti žena ili iz stereotipnih uloga žena i muškaraca.

26. Kako uređaji povezani na internet, društvene mreže i tehnologija ulaze u sve širu upotrebu nasilje nad ženama u online i digitalnoj sferi postaje sve rasprostranjenije. Na razmjere ovog problema ukazuju brojne ankete i istraživanja: na primjer, prema anketi o nasilju nad ženama (2014) Agencije EU za zaštitu osnovnih prava 14% žena u EU doživjelo je proganjanje u vidu uvredljive ili prijetee komunikacije od dobi od 15 godina¹³. Izvještaj pripremljen na zahtjev organizacije „Women’s Aid“ pokazuje da je 45% žrtava nasilja u porodici navelo da je u toku svoje veze doživjelo neki vid zlostavljanja na internetu, a 48% njih je navelo da su nakon prekida veze doživjeli uznemiravanje ili zlostavljanje na internetu od strane bivšeg partnera¹⁴. Prema izvještaju „Toksični Twitter“ koji je objavila organizacija „Amnesty International“ 25% ispitanika iz osam zemalja je dobilo prijetnje putem Twittera, uključujući seksualno nasilje, fizičku bol, podsticanje na samoubistvo i smrt, koje su se odnosile na njih ili njihovu porodicu¹⁵. Amnesty International (2018), „Toxic Twitter, a toxic place for

13. Agencija za zaštitu osnovnih prava (2014), „Nasilje nad ženama: anketa na nivou EU. Izvještaj o glavnim rezultatima“, dostupno na: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.

14. Laxton C. i Women’s Aid (2014), „Virtual World, Real Fear – Women’s Aid report into online abuse, harassment and stalking“, dostupno na: https://1q7dqy2unor827bqjls0c4rn-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2015/11/Women_s_Aid_Virtual_World_Real_Fear_Feb_2014-3.pdf.

15. Amnesty International (2018), „Toxic Twitter, a toxic place for women“, dostupno na: www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/online-violence-against-women-chapter-1.

women”, dostupno na: www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/online-violence-against-women-chapter-1.] Konačno, u skorašnjoj anketi koju je proveo „Plan International”, NVO koja se bavi nasiljem nad djevojčicama, više od polovine od 14.000 anketiranih žena starosne dobi od 15 do 25 godina iz 22 zemlje navelo je da su doživjele sajber proganjanje, da su dobijale eksplicitne poruke i slike ili da su doživjele zlostavljanje na internetu¹⁶. Iako ove brojke daju uvid u određene aspekte ovog problema, treba napomenuti da su saznanja nepotpuna zbog nedovoljnog rada na prikupljanju sveobuhvatnih i tačnih podataka u ovoj oblasti što ističe potrebu za ozbiljnim prikupljanjem podataka o iskustvima žena vezanim za rodno zasnovano nasilje nad ženama, uključujući i nasilje na internetu i posredstvom tehnologije. Početak pandemije Covid-19 je ovaj problem gurnuo u prvi plan i ukazao na potrebu za ozbiljnijim radom na njegovom rješavanju.

27. Nasilje nad ženama u digitalnoj sferi predstavlja najrasprostranjeniji vid nasilja nad ženama i kao takvo privlači pažnju međunarodnih tijela za praćenje i međuvladinih organizacija. Opšta preporuka br. 35 o rodno zasnovanom nasilju nad ženama kojom se ažurira Opšta preporuka br. 19 Odbora UN za CEDAW, izvještaj Specijalnog izvjestitelja UN o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama u kojem se analizira nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu, kao i neobavezujući instrumenti Vijeća Evrope – uključujući Preporuku CM/Rec(2019)1 Odbora ministara o sprečavanju i borbi protiv seksizma, Preporuku CM/Rec(2018)2 o ulozi i odgovornostima internetskih posrednika u izvršavanju njihovih funkcija i Studiju mapiranja sajber nasilja Odbora za praćenje primjene Konvencije o sajber kriminalu – svi ovi dokumenti se, na ovaj ili onaj način, bave aspektima vezanim za digitalnu dimenziju nasilja nad ženama. Konačno, istraživačke studije poput studije Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE) o sajber nasilju nad ženama i studije o sajber nasilju i govoru mržnje na internetu protiv žena koju je naručio Resorni odjel za prava građana i ustavna pitanja Evropskog parlamenta pružaju vrijedne informacije o ovoj problematici.

28. Za sada ne postoji univerzalna tipologija/definicija ponašanja ili radnje koja obuhvata sve vidove nasilja nad ženama počinjenog na internetu ili posredstvom tehnologije. Umjesto toga, diskurse i pristupe zlostavljačkom ponašanju na internetu i šteti koja se nanosi posredstvom tehnologije karakterizira terminologija koja se koristi naizmjenično ili neprecizno što dovodi do fragmentacije čemu doprinose i različiti ciljevi i stavovi različitih aktera koji trenutno oblikuju narativ. Mnogi termini koji su trenutno u upotrebi ne obuhvataju kompletan spektar ponašanja i ne ukazuju na rodni obrazac u zlostavljanju. Premda opisuju neke vrlo relevantne vidove nasilja nad ženama u digitalnim prostorima, ti termini

16. Plan International (2020), “Free to be online? A report on girls’ and young women’s experiences of online harassment”, dostupno na: <https://plan-international.org/publications/freetobeonline>.

ni izbliza ne obuhvataju sve aktivnosti koje se odvijaju na internetu ili posredstvom tehnologije, a kojima se nanosi šteta ženama i djevojčicama.

29. GREVIO smatra da je termin „nasilje nad ženama u svojoj digitalnoj dimenziji“ ili „digitalna dimenzija nasilja nad ženama“ dovoljno sveobuhvatan i da pokriva i čineve nasilja na internetu i one počinjene posredstvom tehnologije, uključujući tehnologiju koja će tek biti razvijena. On također omogućava prepoznavanje da svi činovi nasilja nad ženama u digitalnoj sferi nisu iste težine te da svi ne prelaze prag neophodan za sudsko gonjenje u određenim državama. S obzirom na evoluirajuću prirodu tehnologije i prilika za štetno ponašanje, termin „nasilje nad ženama u svojoj digitalnoj dimenziji“ ostavlja prostor za uključivanje vidova ponašanja ili radnji koje će se naknadno pojaviti. Usvajanje ovakve inkluzivne terminologije omogućit će da se ovom opštom preporukom obuhvate svi vidovi nasilja nad ženama počinjeni posredstvom digitalnih sredstava.

30. Inkluzivan pristup pojavnim oblicima nasilja nad ženama u digitalnoj sferi – onaj koji obuhvata i nasilje u intimnim partnerskim odnosima počinjeno digitalnim sredstvima – je važan ne samo zbog njihove evoluirajuće prirode nego i zbog razmjera samog nasilja i njegovih posljedica koje se sa razvojem tehnologije i rastom digitalizacije umnožavaju. Iskustva nasilja na internetu uveliko su pojačana zbog velikog broja počinitelja u nekim slučajevima ili širokog dometa i gotovo trajne prirode štetnih slika i sadržaja kojima se širi mržnja.

31. Kako bi se išlo u korak sa prirodom digitalnog prostora koji je u neprestanom razvoju i nasiljem koje se u njemu dešava, u Aneksu ove opšte preporuke dat je pojmovnik sa definicijama nekih od najčešće korištenih termina u digitalnom domenu, kao i najzastupljenijih vidova digitalnog nasilja nad ženama. Ovaj pojmovnik će se stalno ažurirati sa novom terminologijom i vidovima nasilnih činova počinjenih nad ženama i djevojčicama u digitalnoj sferi.

32. Pristupajući ovoj dimenziji nasilja nad ženama kao posebnoj, ali ne izdvojenoj dimenziji, GREVIO nudi tumačenje Istanbulske konvencije koje je u skladu sa pristupom njenih autora zasnovanim na potrebama žrtava, koji nisu imali namjeru da prave razliku između rodno zasnovanog nasilja nad ženama na internetu i izvan njega. To potvrđuje i činjenica da se u Obrazloženju uz Istanbulsku konvenciju proganjanje u digitalnoj sferi tretira jednostavno kao jedan od vidova proganjanja.

IV. Obaveze koje proizlaze iz Istanbulske konvencije u odnosu na nasilje nad ženama i nasilje u porodici u njegovoj digitalnoj dimenziji

33. Digitalna dimenzija nasilja nad ženama podrazumijeva širok spektar ponašanja obuhvaćenih definicijom nasilja nad ženama iz člana 3a Istanbulske konvencije. Ova definicija obuhvata „svaki čin rodno zasnovanog nasilja nad ženama kojim se ženama nanosi, odnosno može nanijeti, fizička, seksualna, psihološka ili materijalna šteta ili patnja, uključujući prijetnju tim nasiljem, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, bez obzira da li se to dešava u javnom ili privatnom životu“. Definicija obuhvata činove nasilja nad ženama i djevojčicama kao što su dijeljenje slika ili video snimaka bez pristanka, prisilu i prijetnje, uključujući prijetnje silovanjem, seksualizirano maltretiranje i druge vidove zastrašivanja, seksualno uznemiravanje na internetu, lažno predstavljanje na internetu ili proganjanje posredstvom uređaja povezanih sa internetom, kao i psihičko zlostavljanje i nanošenje materijalne štete pomoću digitalnih sredstava.

34. Član 5 stav 2 Istanbulske konvencije obavezuje države popisnice da preduzmu sve neophodne zakonodavne i druge mjere kojima će se garantirati postupanje sa dužnom pažnjom u cilju sprečavanja, istrage, kažnjavanja i osiguravanja naknade štete za sva djela nasilja koja spadaju u djelokrug primjene ove konvencije, a koja počine nedržavni subjekti. Ovaj provjereni koncept dužne pažnje koji je prihvaćen u međunarodnim i regionalnim instrumentima zaštite ljudskih prava, politikama i sudskoj praksi odnosi se na obavezu u smislu načina postupanja, a ne rezultata i obavezuje države potpisnice da uspostave neophodni pravni okvir i okvir politika koji će omogućiti sprečavanje svih vidova nasilja nad ženama i efikasno provođenje istraga u cilju kažnjavanja počinitelja te obeštećenje žrtava. Ova odredba Istanbulske konvencije je ključna za stajanje u kraj nekažnjivosti za rodno zasnovano nasilje nad ženama i garantiranje pravne zaštite ženama i djevojčicama koje su žrtve tog nasilja. GREVIO smatra da se

ova obaveza odnosi na sve vidove nasilja nad ženama, uključujući digitalno nasilje i nasilje pomoću ili posredstvom tehnologije. Trenutna iskustva žena i djevojčica sa tim nasiljem pokazuju da se premalo radi na kažnjavanju počinitelja. Komesar Vijeća Evrope za ljudska prava je konstatirao da, zbog nedovoljne upoznatosti sa problematikom, državni organi ne pridaju isti značaj sajber napadima i nasilju nad ženama kao nasilju koje se dešava izvan interneta¹⁷. Pored toga, agencije za provođenje zakona i pravosudni organi često nisu dovoljno tehnički osposobljeni za efikasno provođenje istraga i sudsko gonjenje tih slučajeva nasilja.

35. GREVIO podsjeća da je jedna od premisa Istanbulske konvencije garantiranje holističkog odgovora na sve vidove nasilja nad ženama i nasilja u porodici kroz donošenje efikasnih, sveobuhvatnih i koordiniranih politika na nivou države kojima će se predvidjeti niz mjera i učesće različitih aktera, agencija i zainteresiranih strana (član 7). Taj holistički pristup bi podrazumijevao mjere prevencije, zaštite i sudskog gonjenja. Postojanje sveobuhvatnih politika posvećenih suzbijanju ovih vidova nasilja kroz prevenciju, pružanje podrške žrtvama i njihovu zaštitu te sudsko gonjenje je od posebne važnosti u borbi protiv digitalne dimenzije nasilja nad ženama zbog njene složene i višedimenzionalne prirode. Kao i nasilje izvan interneta, ovaj vid nasilja je duboko ukorijenjen u dinamici moći, ekonomskoj neravnoteži i patrijarhalnim stavovima koji podržavaju ideju o inferiornosti žena u odnosu na muškarce. Ova štetna uvjerenja i stavovi su duboko usađeni u društvo te iziskuju društvenu promjenu širokih razmjera. Iz navedenog jasno proizilazi da su države potpisnice Istanbulske konvencije obavezne da rade na rješavanju problema digitalne dimenzije nasilja nad ženama kroz sveobuhvatan pristup koji podrazumijeva sprečavanje tog nasilja, zaštitu i pružanje podrške žrtvama te sudsko gonjenje počinitelja.

36. Pored toga, mnogi vidovi nasilja nad ženama počinjenog digitalnim sredstvima spadaju u domen umišljajnog postupanja koje države potpisnice Istanbulske konvencije moraju inkriminirati. Tu spada psihičko nasilje na internetu (član 33), proganjanje na internetu ili u digitalnoj sferi (član 34) i seksualno uznemiravanje na internetu ili putem digitalnih sredstava (član 40).

A. Seksualno uznemiravanje na internetu

37. Prema članu 40 Istanbulske konvencije seksualno uznemiravanje predstavlja „svaki vid neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja koje za cilj ili posljedicu ima narušavanje dostojanstva osobe, a posebno ako je praćeno stvaranjem zastrašujućeg, neprijateljskog, omalovažavajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog ambijenta“.

17. Komesar Vijeća Evrope za ljudska prava (2020), „Stop cyberviolence against women and girls“, dostupno na: www.coe.int/en/web/commissioner/-/stop-cyberviolence-against-women-and-girls.

38. Prema ovoj opštoj preporuci ova definicija obuhvata sljedeće ponašanje na internetu ili putem digitalnih sredstava: 1) dijeljenje slika ili video snimaka bez saglasnosti; 2) snimanje, proizvodnja ili pribavljanje intimnih slika ili video snimaka bez saglasnosti; 3) iskorištavanje, prinuda i prijetnje 4) seksualizirano maltretiranje; i 5) sajber egzibicionizam.

- (a) dijeljenje, odnosno prijetnja dijeljenjem, slika (fotografija ili video snimaka) na kojima je osoba naga ili slika sa seksualnim konotacijama bez saglasnosti te osobe predstavlja seksualno zlostavljanje posredstvom slika (također poznato kao „osvetnička pornografija“);
- (b) u proizvodnju ili pribavljanje intimnih slika ili video snimaka bez saglasnosti spadaju radnje slikanja/snimanja ispod suknje (eng. „upskirting“) i tajnog snimanja seksualno sugestivnih fotografija (eng. „creepshots“), kao i pravljenje digitalno izmijenjenih prikaza umetanjem ili „lijepljenjem“ nečijeg lica ili tijela u pornografske fotografije ili video snimke poznato kao „lažna pornografija“ (kao što su uvjerljivi krivotvoreni sadržaji (eng. „deepfakes“) gdje se pomoću umjetne inteligencije stvaraju sintetičke slike);
- (c) u iskorištavanje, prinudu i prijetnje iz djelokruga člana 40 Konvencije spadaju vidovi nasilja poput prisilnog sekstinga, seksualne iznude, prijetnji silovanjem, seksualiziranog/rodno zasnovanog doksiranja, lažnog predstavljanja i autiranja;
- (d) seksualizirano maltretiranje predstavlja ponašanje kao što je širenje tračeva ili glasina o žrtvinom navodnom seksualnom ponašanju, objavljivanje seksualiziranih komentara ispod objava ili fotografija žrtve, lažno predstavljanje kao žrtva i dijeljenje sadržaja seksualne prirode ili seksualno uznemiravanje drugih, čime se ugrožava ugled i/ili egzistencija žrtve, ili „autiranje“ nekoga bez njihove saglasnosti u cilju zastrašivanja, upućivanja prijetnji i ismijavanja fizičkog izgleda; i
- (e) sajber egzibicionizam predstavlja samoinicijativno slanje seksualno eksplicitnih fotografija putem aplikacija za upoznavanje i slanje poruka, tekstualnih poruka, odnosno pomoću Airdropa ili Bluetootha.

39. Neka od gore navedenih ponašanja često se nazivaju seksističkim govorom mržnje. Kao što je prepoznato u Preporuci Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv seksizma, ovi postupci su često ponižavajući i doprinose stvaranju društvene klime u kojoj su žene ponižene, njihovo samopouzdanje poljuljano, a njihovo djelovanje i mogućnost izbora ograničeni, uključujući na radnom mjestu, u privatnoj, javnoj ili online sferi. Seksističko ponašanje kao što je seksistički govor mržnje, koji često

predstavlja prvi korak ka fizičkom nasilju, može eskalirati ili podstaći otvoreno uvredljive i prijeteće postupke, uključujući seksualno zlostavljanje ili nasilje ili silovanje, te stoga spada u djelokrug člana 40 Istanbulske konvencije.

B. Proganjanje na internetu i posredstvom tehnologije

40. Članom 34 Istanbulske konvencije proganjanje je definirano kao „svjesno ponavljanje prijetećeg ponašanja usmjerenog protiv druge osobe zbog kojeg ta osoba strahuje za svoju sigurnost“. Obrazloženje uz Konvenciju daje dodatno pojašnjenje ove definicije i konstatira da proganjanje posredstvom IKT spada u domen člana 34:

Prijeteće ponašanje može podrazumijevati opetovano praćenje neke osobe, stupanje u neželjenu komunikaciju sa nekom osobom ili stavljanje do znanja osobi da je posmatrana. Tu spada fizičko praćenje žrtve, pojavljivanje na njenom radnom mjestu, u objektima sportske ili obrazovne namjene, kao i praćenje žrtve u virtuelnom svijetu (chat, društvene mreže itd.). Stupanje u neželjenu komunikaciju podrazumijeva pokušaj ostvarivanja aktivnog kontakta sa žrtvom putem bilo kog raspoloživog sredstva komunikacije, uključujući moderne komunikacijske alate i IKT.

41. U praksi proganjanja u digitalnoj sferi spadaju prijetnje (seksualne, finansijske, fizičke ili psihičke prirode), narušavanje ugleda, praćenje i prikupljanje privatnih informacija o žrtvi, krađa identiteta, navođenje na seksualne odnose, lažno predstavljivanje kao žrtva i uznemiravanje sa saučesnicima radi izoliranja žrtve. To obično podrazumijeva taktiku praćenja ili špijuniranja žrtve, njenih profila na različitim društvenim mrežama ili platformama za razmjenu poruka, elektronske pošte i telefona, krađu lozinki ili razbijanje šifri ili hakiranje žrtvinih uređaja radi pristupa njenim privatnim prostorima putem instaliranja softvera za špijuniranje ili aplikacija za geolociranje ili krađom njenih uređaja. Počinitelji mogu također preuzeti identitet neke druge osobe ili pratiti žrtvu posredstvom mrežno povezanih tehnoloških uređaja poput pametnih kućanskih aparata.

C. Digitalna dimenzija psihičkog nasilja

42. Članom 33 Istanbulske konvencije psihološko nasilje je definirano kao „umišljajno postupanje kojim se ozbiljno narušava psihički integritet

neke osobe prisilom ili prijetnjama. U Obrazloženju uz Konvenciju daje se sljedeće obrazloženje:

Obim ovog djela je ograničen na umišljajno postupanje kojim se ozbiljno narušava i ugrožava psihički integritet neke osobe uz korištenje različitih sredstava i načina. Konvencijom nije definirano šta se podrazumijeva pod ozbiljnim narušavanjem. Da bi neko postupanje spadalo u domen ove odredbe neophodno je korištenje prisile ili prijetnji. ... Ova odredba se odnosi na obrazac ponašanja, a ne na pojedinačni događaj. Namjera je da se obuhvati kriminalna priroda zlostavljačkog obrasca ponašanja koje traje određeno vrijeme – u porodici ili izvan nje.

43. Svi vidovi nasilja nad ženama počinjenog u digitalnoj sferi imaju psihološki uticaj i mogu se kategorizirati kao psihičko nasilje koje se vrši na internetu i uz korištenje tehnologije. Specifičnosti takvog nasilja nad ženama povećavaju uticaj nasilja na žrtve. Pored toga, psihičko nasilje koje se vrši u kontekstu nasilja u porodici poprima radikalne oblike u sprezi sa novim tehnologijama. Na primjer, zahvaljujući digitalnom domenu ono može poprimiti novu dimenziju gdje su sadašnji ili bivši partneri žrtve u posjedu njenih intimnih fotografija. Zlostavljači mogu na sličan način zloupotrebljavati tehnologiju da bi pratili gdje se njihove žrtve nalaze. Ovi vidovi nasilja imaju razoran psihički i fizički uticaj na žene i djevojčice.

44. Nadalje, pojedinačni činovi nasilja koji nisu inkriminirani mogu preći prag neophodan za psihičko nasilje ako su praćeni mentalitetom gomile i ponavljanjem koje omogućava internet: zadirivanje može prerasti u sajber maltretiranje ako se ponavlja ili dolazi od većeg broja ljudi. Određene grupe žena, uključujući političarke, novinarke i borce za ljudska prava, su naročito izložene ovoj vrsti nasilnih činova.

45. Postoje određene sličnosti između iskustava sajber maltretiranja i seksističkog govora mržnje koji, osim posljedica pomenutih u paragrafu 32, mogu dovesti i do gubljenja sredstava, samopovređivanja ili samoubistva te predstavljati psihičko nasilje. Žrtva ovih djela može biti bilo koja žena, a naročito žene koje prijave rodno zasnovano nasilje, žene koje su uspješne u domenima u kojim dominiraju muškarci (kao što je sport ili dizajn video igara), žene koje se suprotstavljaju tradicionalnim rodnim stereotipima ili žene sa interseksionalnim identitetom koje mogu biti izloženije nasilju zbog svog pola, roda, rase, boje kože, jezika, vjeroispovijesti, političkih ili drugih uvjerenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovinskog stanja, rođenja, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, starosne dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, bračnog stanja, migrantskog odnosno izbjegličkog statusa ili drugog statusa.

Mlade žene u dobi između 18 i 29 godina također spadaju u grupu koja je više izložena riziku od nasilja pošto su aktivnije na internetu, uključujući društvene mreže.

46. Psihičko nasilje na internetu može također poprimiti oblike zastrašivanja, prijetnji žrtvama ili njihovoj porodici, uvreda, ismijavanja i klevete. Podsticanje na samoubistvo ili samopovređivanje je također jedan od vidova ponašanja koji je prisutan na internetu, a kojeg često potpiruje mentalitet gomile i anonimnost.

47. Još jedan vid psihičkog nasilja je finansijsko zlostavljanje koje se definira kao kontroliranje mogućnosti žene da stiče, koristi i raspolaze finansijskim sredstvima. Finansijsko zlostavljanje se često dešava u kontekstu nasilja u intimnim partnerskim odnosima i, pored negativnog uticaja na fizičko zdravlje žrtve, kao što je rizik od siromaštva i neadekvatna zdravstvena zaštita, ono također ugrožava finansijsko blagostanje i nezavisnost žrtve i posljedično ozbiljno utiče na njen psihološki integritet.

48. Finansijsko zlostavljanje se u digitalnom prostoru može javiti u vidu kontroliranja bankovnih računa i finansijskih aktivnosti žrtve putem internet bankarstva, ugrožavanja kreditne sposobnosti žrtve korištenjem kreditnih kartica bez dozvole ili registriranja svih finansijskih obaveza na ime žrtve (najmovi, zajmovi, komunalije, itd.) i kašnjenje u plaćanju ili neplaćanje (naročito kada je riječ o alimentaciji).

V. Preporuke

49. Na osnovu gore navedenog, GREVIO skreće pažnju na potrebu priznavanja nasilja nad ženama u njegovoj digitalnoj dimenziji kao produžetka nasilja nad ženama izvan interneta koje čini dio rodno zasnovanog nasilja nad ženama. GREVIO poziva države potpisnice da prepoznaju rodnu prirodu nasilja i zlostavljanja na internetu i posredstvom tehnologije te potrebu za holističkim pristupom tom problemu. Radi garantiranja jednog takvog holističkog pristupa GREVIO preporučuje državama članicama da preduzmu mjere navedene u nastavku u oblastima prevencije, zaštite, sudskog gonjenja i koordiniranih politika.

A. Prevencija

50. Istanbulska konvencija obavezuje države potpisnice da preduzmu trajne mjere usmjerene na sprečavanje nasilja nad ženama kroz bavljenje njegovim uzrocima i rad na promjeni stavova, rodni uloga i stereotipa koji nasilje nad ženama čine prihvatljivim. Države bi trebale prepoznati digitalnu dimenziju nasilja nad ženama kao vid rodno zasnovanog nasilja nad ženama preduzimajući neophodne zakonodavne i druge mjere u cilju promoviranja i zaštite prava svih, a posebno žena, na život bez nasilja, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi, u skladu sa članom 4 Istanbulske konvencije.

51. GREVIO državama potpisnicama preporučuje da preduzmu sljedeće preventivne mjere:

- (a) Razmotriti reviziju svih relevantnih važećih zakona i po potrebi usvojiti nove zakone radi sprečavanja, pružanja zaštite i sudskog gonjenja digitalne dimenzije nasilja nad ženama u skladu sa standardima

Istanbulske konvencije i drugim relevantnim standardima, uključujući Budimpeštansku konvenciju;

- (b) Preduzeti inicijative koje imaju za cilj iskorjenjivanje rodних stereotipa, seksističkih stavova i diskriminacije žena prisutne na internetu jednako kao i izvan njega uzimajući u obzir Preporuku CM/Rec(2019)1 Odbora ministara Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv seksizma;
- (c) Podsticati rodnu ravnopravnost u društvu i podržavati osnaživanje i zastupljenost žena na internetu povećanjem digitalne pismenosti i učešća svih žena i djevojčica;
- (d) Podsticati sve članove društva, naročito muškarce i dječake, da odbace štetne stereotipe o ženama i muškarcima i usvoje obzirno i zdravo ponašanje u digitalnoj sferi;
- (e) Provoditi kampanje podizanja svijesti namijenjene ženama i muškarcima, djevojčicama i dječacima u različitim segmentima društva o različitim vidovima nasilja nad ženama u digitalnoj sferi, kao i o uslugama podrške koje žrtvama stoje na raspolaganju. Države potpisnice bi trebale podržavati rad ženskih organizacija u ovoj oblasti te prepoznati i koristiti njihovu stručnost;
- (f) Osigurati obaveznu i kontinuiranu izgradnju kapaciteta, edukaciju i obuku svih relevantnih profesionalaca, uključujući između ostalog službenike agencija za provođenje zakona, aktere iz krivičnog pravosuđa, zaposlene u pravosuđu, zdravstvene radnike, službenike za azil, socijalne i obrazovne radnike, radi njihovog upoznavanja sa digitalnim vidovima nasilja nad ženama, osposobljavanja za rad sa ženama i djevojčicama kao žrtvama bez sekundarne viktimizacije i retraumatizacije te, po potrebi, upoznavanja sa postojećim zakonskim okvirom i mehanizmima za međunarodnu saradnju u vezi sa digitalnom dimenzijom nasilja nad ženama, kao i prikupljanjem i osiguravanjem elektronskih dokaza;
- (g) Promovirati uvođenje digitalne pismenosti i sigurnosti na internetu u formalni nastavni plan i program na svim nivoima obrazovanja. U nastavnim materijalima koji se osiguravaju u skladu sa članom 14 Istanbulske konvencije bi trebalo obrađivati teme poput ravnopravnosti žena i muškaraca, nestereotipnih rodnih uloga, međusobnog poštovanja, nenasilnog rješavanja sukoba u međuljudskim odnosima i rodno zasnovanog nasilja nad ženama, uključujući njegovu digitalnu dimenziju, a oni bi trebali biti dostupni i u formatu prilagođenom osobama sa fizičkim i/ili intelektualnim poteškoćama;

- (h) Uključiti digitalne manifestacije nasilja nad ženama u sve postojeće programe intervencija namijenjene počiniteljima nasilja, naročito u kontekstu nasilja u intimnim partnerskim odnosima;
- (i) Podsticati IKT sektor i internetske posrednike, uključujući platforme društvenih mreža, da aktivno rade na izbjegavanju rodne pristrasnosti u dizajnu pametnih proizvoda, aplikacija za mobilne telefone i video igara, kao i razvoju umjetne inteligencije te da, u skladu s tim, uvedu interne mehanizme praćenja radi prilagođavanja potrebama žrtava, kao i da zagovaraju veću svijest o viđenju i iskustvima svojih korisnica, a posebno onih koje su izložene riziku od interseksionalne diskriminacije. Internetske posrednike kao i tehnološke kompanije bi trebalo podsticati na saradnju sa NVO koje se bave nasiljem nad ženama u njihovom radu na podizanju svijesti i drugim aktivnostima;
i
- (j) Podsticati medijske organizacije i sindikate novinara da preduzmu konkretne korake na iskorjenjivanju rodno zasnovane diskriminacije, svaljivanja krivice na žrtve i ugrožavanja privatnosti žrtava rodno zasnovanog nasilja nad ženama i njihove djece u novinarskom radu. Također treba raditi na iskorjenjivanju dinamike moći kojom dominiraju muškarci u medijima.

B. Zaštita

52. Istanbulska konvencija obavezuje države potpisnice da zaštite žene i djevojčice za koje se zna da su u opasnosti i da uvedu usluge stručne podrške žrtvama i njihovoj djeci, uključujući skloništa, 24-satne SOS telefonske linije i centre za žrtve silovanja ili seksualnog nasilja. Efikasna borba protiv digitalne dimenzije nasilja nad ženama iziskuje kontinuiranu primjenu zaštitnih mjera zbog trajnosti i široke dostupnosti sadržaja na internetu.

53. GREVIO državama potpisnicama preporučuje da preduzmu sljedeće mjere zaštite:

- (a) garantirati da pravni okvir koji se odnosi na nasilje nad ženama obuhvata sve vidove nasilja u digitalnoj sferi, bude u skladu sa principom dužne pažnje iz člana 5 Istanbulske konvencije i omogućava formalni i neformalni dijalog između agencija nadležnih za rad sa žrtvama. Taj rad treba biti rodno osjetljiv i prilagođen specifičnostima digitalne dimenzije nasilja nad ženama;
- (b) pripremiti i distribuirati pristupačne informacije o pravnoj zaštiti i uslugama podrške koje su na raspolaganju žrtvama nasilja nad ženama u digitalnoj sferi te uvesti mehanizme online i offline

prijavljivanja agencijama za provođenje zakona i tužilaštvima koji su lako dostupni žrtvama, uključujući žrtve sa intelektualnim i psiho-socijalnim poteškoćama, i koji su u skladu sa međunarodnim i domaćim propisima o zaštiti podataka, u skladu sa Moderniziranom konvencijom Vijeća Evrope o zaštiti lica u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka (CETS br. 223);

- (c) učiniti usluge podrške, uključujući pravno i psihološko savjetovanje, dostupnim svim žrtvama nasilja nad ženama počinjenog u digitalnoj sferi, uključujući taj vid nasilja počinjen u kontekstu nasilja u porodici, osiguravajući finansijske i kadrovske resurse postojećim službama za pružanje podrške ženama i drugim službama sa iskustvom u radu u ovom sektoru kako bi mogle pružati holističke usluge, uključujući pravne i tehničke savjete o uklanjanju štetnog sadržaja na internetu;
- (d) omogućiti, kroz obuku, izgradnju kapaciteta i odgovarajuće resurse, službama za pružanje usluga opšte i stručne pomoći ženama žrtvama nasilja, kao što su usluge sigurnog smještaja, savjetovanja u ustanovama otvorenog tipa, privremene finansijske pomoći koja im omogućava da se kratkoročno izdržavaju i budu samostalne, kao i usluge socijalne i zdravstvene zaštite, da budu upoznate sa iskustvima žena i djevojčica sa digitalnim nasiljem i da na njih reagiraju;
- (e) osigurati nacionalnim SOS telefonskim linijama uvedenim u skladu sa članom 24 Istanbulske konvencije neophodne resurse i stručnost za bavljenje digitalnom dimenzijom nasilja nad ženama i garantirati njihovu dostupnost svim žrtvama bez obzira na faktore koji bi ih mogli izložiti višestrukim vidovima diskriminacije;
- (f) osnažiti tijela za ravnopravnost i institucije ombudsmana u državama potpisnicama koje su nadležne za rad u oblasti rodne ravnopravnosti i nediskriminacije da se bave digitalnom dimenzijom nasilja nad ženama sa aspekta strukturalne diskriminacije i potencijalne prepreke za ostvarivanje ljudskih prava žena; i
- (g) podstaći internetske posrednike, uključujući ISP, pretraživače i platforme društvenih medija da uvedu postojanu moderaciju sadržaja koji spada u djelokrug Istanbulske konvencije kroz brisanje naloga ili sadržaja, na više jezika, u skladu sa transparentnim principima zaštite ljudskih prava svih, uključujući pravo žena na život bez nasilja, kao i lako dostupne smjernice za korisnike o načinu označavanja uvredljivog sadržaja i podnošenja zahtjeva za njegovo uklanjanje.

C. Sudsko gonjenje

54. Istanbulska konvencija obavezuje države potpisnice da garantiraju efikasnu istragu i sudsko gonjenje djela utvrđenih u skladu sa Konvencijom.

55. GREVIO državama potpisnicama preporučuje da preduzmu sljedeće mjere u pogledu sudskog gonjenja i kažnjavanja rodno zasnovanog nasilja nad ženama.

(a) osigurati agencijama za provođenje zakona i drugim akterima iz krivičnog pravosuđa neophodne kadrovske, finansijske i tehničke resurse za efikasno provođenje istrage i sudsko gonjenje digitalne dimenzije nasilja nad ženama u skladu sa njihovim obavezama dužne pažnje iz člana 5 Istanbulske konvencije. To može podrazumijevati osnivanje specijalističkih službi/angažiranje stručnjaka i omogućavanje koordinacije i saradnje između tih službi/stručnjaka i postojećih službi/stručnjaka za sajber kriminal;

(b) pojačati rad na izgradnji kapaciteta osoblja u krivičnom pravosuđu i agencijama za provođenje zakona kako bi raspolagali neophodnim znanjem i resursima za primjenu postojećeg pravnog okvira na digitalnu dimenziju nasilja nad ženama, kao i radi razvijanja njihovih forenzičkih sposobnosti za prikupljanje i osiguravanje elektronskih dokaza bez sekundarne viktimizacije i retraumatizacije žrtve. Također treba unaprijediti kapacitete aktera u krivičnom pravosuđu za međunarodnu saradnju i uzajamnu pravnu pomoć u pitanjima vezanim za digitalnu dimenziju nasilja nad ženama kako bi se omogućio jednostavniji pristup dokazima u posjedu pružatelja usluga, uključujući podatke o korisnicima radi identifikacije vlasnika naloga ili IP adrese korištene u izvršenju djela;

(c) voditi računa da sektor krivičnog pravosuđa objavljuje izvještaje o slučajevima nasilja nad ženama u digitalnoj sferi, kao i dodatne informacije o lišavanju slobode, podizanju optužnica, osuđujućim presudama i izrečenim kaznama, kao i informacije o polu, starosnoj dobi, vrsti nasilja te vezi između počinitelja i žrtve, geografskoj lokaciji i drugim faktorima koje države potpisnice smatraju značajnim u cilju jačanja povjerenja žrtava u sistem krivičnog pravosuđa, pod uslovom da se objavljivanjem tih informacija ne ugrožava pretpostavka nevinosti;

(d) garantirati efikasnu krivičnopravnu zaštitu žrtvama nasilja nad ženama u digitalnoj sferi te adekvatno postupanje organa u takvim slučajevima, uključujući primjenu krivičnog zakona i, po potrebi, gonjenje po službenoj dužnosti;

- (e) garantirati da mjere zabrane prilaska i zaštitne mjere mogu biti izrečene i u slučaju nasilja u porodici počinjenog na internetu ili putem IKT, kao i u slučaju drugih digitalnih manifestacija nasilja nad ženama; i
- (f) preduzeti mjere u cilju iskorjenjivanja nekažnjivosti za digitalno nasilje nad ženama podstičući sve relevantne aktere, uključujući IKT kompanije i internetske posrednike, da preuzmu odgovornost posebno u vidu postojane moderacije i brisanja sadržaja, te podstičući medijske organizacije da sarađuju sa agencijama za provođenje zakona.

D. Koordinirane politike

56. Istanbulska konvencija obavezuje države potpisnice da usvoje i realiziraju sveobuhvatne i koordinirane politike na svim nivoima vlasti i u svim nadležnim agencijama i institucijama, uključujući državne agencije, NVO, državne, regionalne i lokalne parlamente i organe.

57. GREVIO državama potpiscicama preporučuje da preuzmu sljedeće mjere u pogledu koordiniranih politika:

- (a) poštovati smjernice date u Preporuci CM/Rec(2018)2 Odbora ministara o ulozi i odgovornostima internetskih posrednika pri donošenju i primjeni zakonodavnog okvira koji se odnosi na internetske posrednike, u skladu sa obavezama iz Istanbulske konvencije;
- (b) osigurati prepoznavanje digitalne dimenzije nasilja nad ženama u državnim strategijama, programima i planovima borbe protiv nasilja nad ženama kao dio holističkog pristupa svim vidovima nasilja u skladu sa članom 7 Istanbulske konvencije, kao i uzimanje u obzir digitalne dimenzije nasilja nad ženama u svim strategijama, politikama i mjerama digitalizacije;
- (c) dodijeliti odgovarajuće kadrovske i finansijske resurse državnim i lokalnim tijelima uprave, kao i službama za pravnu pomoć, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, uključujući ženske organizacije, radi efikasnog sprečavanja, zaštite i sudskog gonjenja nasilja nad ženama na internetu i posredstvom tehnologije. Ta tijela i institucije bi trebale raspolagati dovoljnim resursima da po potrebi mogu angažirati IT stručnjake, nabaviti tehničku opremu i razviti digitalnu infrastrukturu;
- (d) uspostaviti sistem za sistematsko prikupljanje i analizu razvrstanih podataka o nasilju nad ženama sa digitalnom komponentom, uključujući stopu prijavljivanja, incidencije i osuđujućih presuda,

kao i podataka o izrečenim građanskopravnim mjerama kao što su mjere zabrane pristupa. Sve podatke treba prikupljati i analizirati međuresorno i razvrstavati po vidu nasilja, starosnoj dobi, vezi između počinitelja i žrtve/žrtava, potencijalnim otežavajućim okolnostima (broj počinitelja, trajanje zlostavljanja, postojanost podataka, preklapanje različitih vidova nasilja, uključenost ili uticaj na djecu žrtve itd.) i drugim relevantnim faktorima;

- (e) voditi računa da podaci o samoubistvima ili pokušajima samoubistva, kao i rodno zasnovanim ubistvima žena i njihove djece uključuju informacije o istorijatu uznemiravanja, uključujući uznemiravanje na radnom mjestu, proganjanje ili psihičko nasilje u digitalnoj sferi;
- (f) provoditi ili podržavati provođenje, anketa, istraživačkih programa i studija o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama radi, između ostalog, procjene finansijskih, ličnih i društvenih uticaja tog nasilja, uključujući samocenzuru i digitalnu isključenost;
- (g) podsticati privatni i IKT sektor da učestvuju u izradi i realizaciji politika i donošenju smjernica i standarda u skladu sa odgovarajućim propisima o zaštiti ljudskih prava radi sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama u digitalnoj sferi;
- (h) uključiti IKT sektor i internetske posrednike u rad na kažnjavanju počinitelja nasilja nad ženama u digitalnoj sferi u skladu sa njihovim internim pravilima i krivičnim i drugim zakonima, a posebno tako što će:
 - i. uvesti lako dostupne efikasne mehanizme putem kojih korisnici mogu prijaviti štetan sadržaj i koji omogućavaju blagovremeno reagiranje na te zahtjeve uz uzimanje u obzir faktora koji doprinose nesrazmjernoj izloženosti žena i djevojčica nasilju na internetu, kao što su pol, rod, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, politička ili druga uvjerenja, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, rođenje, seksualna orijentacija, rodni identitet, starosna dob, zdravstveno stanje, invaliditet, bračno stanje, migrantski ili izbjeglički status, ili drugi status;
 - ii. podsticati komercijalne aktivnosti na internetu zasnovane na poštovanju ljudskih prava u svim fazama aktivnosti, uključujući dizajn proizvoda, u cilju smanjivanja rizika za žene i djevojčice, kao što su proizvodi za praćenje i špijuniranje;
 - iii. podsticati pružatelje usluga da na svojim platformama objave pravne informacije i informacije o podnošenju zahtjeva za

uklanjanje sadržaja objavljenog bez pristanka, uključujući slike i video snimke, na odgovarajućem jeziku i u formi prilagođenoj bazi njihovih korisnika;

- (i) onemogućiti komercijalnim subjektima da ostvaruju zaradu na seksualnom zlostavljanju žena i djevojčica koje predstavlja seksualno nasilje, kao što je snimanje silovanja, uključujući inkriminaciju takvog sadržaja u skladu sa Preporukom Odbora ministara Vijeća Evrope državama članicama o samoregulaciji sajber sadržaja¹⁸ i Rezolucijom Parlamentarne skupštine o nasilnoj i ekstremnoj pornografiji;¹⁹ i
- (j) osigurati resurse i podsticajan ambijent za ostvarivanje efikasnih javno-privatnih partnerstava sa IKT sektorom, NVO i akterima iz civilnog društva (posebno ženskim organizacijama i pružateljima specijalističkih usluga), tijelima za ravnopravnost, institucijama ombudsmana i institucijama za zaštitu ljudskih prava, kao i nadležnim organima u cilju unapređenja borbe protiv nasilja nad ženama u digitalnoj sferi udruživanjem stručnog znanja i kapaciteta svih aktera.

18. Vijeće Evrope (2001), Preporuka CM/Rec(2001)8 Odbora ministara državama članicama o samoregulaciji sajber sadržaja (samoregulacija i zaštita korisnika od nezakonitog štetnog sadržaja u novim komunikacijsko-informacijskim uslugama), dostupno na: www.osce.org/fom/31584?download=true.

19. Vijeće Evrope (2011c), Rezolucija Parlamentarne skupštine o nasilnoj i ekstremnoj pornografiji, dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=13173>.

ANEKS 1: Rječnik pojmova

U ovom pojmovniku date su definicije nekih od najčešće korištenih termina u digitalnom domenu, kao i najzastupljenijih vidova digitalnog nasilja nad ženama koje nužno ne odražavaju stavove GREVIO-a. Pojmovnik će se stalno ažurirati u skladu sa pojavom nove terminologije i vidova nasilnih radnji počinjenih nad ženama i djevojčicama u digitalnoj sferi.

Airdrop

Airdrop je usluga koju je razvio Apple i koja korisnicima omogućava razmjenu sadržaja s drugim korisnikom Appleovih usluga koji se nalazi u blizini.

Algoritam

Algoritam je skup ili niz instrukcija za izvođenje automatiziranih zadataka u kompjuterskom sistemu ili za pronalaženje rješenja za određeni problem.

Ismijavanje fizičkog izgleda (eng. body shaming)

Ismijavanje fizičkog izgleda sastoji se od komentiranja i ismijavanja nečije fizičke građe, veličine ili izgleda.

Oblak (eng. cloud)

Oblak je alternativni način pohranjivanja kompjuterskih podataka pri čemu se digitalni podaci ne čuvaju na korisnikovom fizičkom disku nego se pohranjuju na eksternim serverima, ponekad i na više lokacija, koji su u vlasništvu kompanije koja pruža usluge pohrane podataka na serveru (eng. hosting) koja njima upravlja.

Tajno snimljene seksualno sugestivne fotografije (eng. creepshots)

Creepshots su seksualno sugestivne fotografije žena snimljene bez njihovog pristanka.

Sajber maltretiranje (eng. cyberbullying)

Sajber maltretiranje je maltretiranje uz pomoć digitalnih alata i u digitalnom prostoru, pri čemu su žrtve obično maloljetnici.

Sajber egzibicionizam (eng. cyberflashing)

Sajber egzibicionizam predstavlja samoinicijativno slanje seksualno

eksplicitnih fotografija putem aplikacija za upoznavanje, aplikacija za slanje poruka ili tekstualnih poruka, odnosno pomoću Airdropa ili Bluetootha.

DDoS napad (distribuirano uskraćivanje usluge)

DDoS napad je pokušaj preopterećenja i ometanja ili onemogućavanja pružanja usluge ili rada servera preplavlivanjem prevelikim internetskim prometom.

Deadnaming

Deadnaming je smišljeni čin korištenja imena koje je trans osoba dobila po rođenju (koje ne odgovara njenom rodu) radi ismijavanja, prijetnji, zastrašivanja ili zlostavljanja.

Uvjerljiv krivotvoreni sadržaj (engl. deepfakes)

Uvjerljiv krivotvoreni sadržaj su video snimci u kojima se jedno lice (neprimjetno) zamjenjuje drugim pomoću algoritama i dubokog učenja, a zvukom se manipulira, kako bi se stvorio privid da se prikazuju radnje druge osobe.

Doksiranje (eng. doxing)

Doksiranje je objavljivanje na internetu ličnih podataka neke osobe (broj telefona, e-mail adresa, kućna adresa, poslovne kontakt informacije), bez njenog pristanka, radi podsticanja zlostavljanja.

Elektronski dokazi

Elektronski dokazi su dokazi izvedeni iz podataka koji postoje u nekom digitalnom ili tehnološkom uređaju ili koje taj uređaj proizvodi.

Raspaljivanje (eng. flaming)

Raspaljivanje je čin objavljivanja uvredljivih ili zlobnih poruka, uključujući uvrede, na društvenim mrežama ili forumima.

Ućutkivanje

Ućutkivanje u digitalnoj sferi predstavlja nemogućnost osobe da u potpunosti učestvuje i da se izrazi na internetu iz straha od nasilja i zlostavljanja što u konačnici dovodi do njenog isključivanja iz javnih debata u kojima želi učestvovati.

Geolociranje

Geolociranje je funkcija uređaja pomoću koje je moguće utvrditi geografski položaj na osnovu GPS signala ili drugih vidova povezivanja.

Hakiranje

Hakiranje je postupak nezakonitog ili neodobrenog pristupanja kompjuterskom sistemu ili mreži.

Snimanje napada (eng. "Happy slapping")

Snimanje napada je čin napada (fizičkog ili seksualnog) na žrtvu sa ciljem snimanja tog napada i njegovog objavljivanja na internetu.

Seksualno zlostavljanje posredstvom slika (eng. image-based sexual abuse)

Kod seksualnog zlostavljanja posredstvom slika počinitelj pribavlja seksualno eksplicitne slike ili video snimke dok je u vezi sa žrtvom, ili hakiranjem ili krađom sa njenog kompjutera, profila na društvenim mrežama ili telefona, a potom ih objavljuje na internetu.

Mrežno povezivanje uređaja (eng. Internet of Things - IoT)

IoT je mreža uređaja koji su povezani međusobno i sa internetom što omogućava snimanje i prenos podataka o njihovom radu.

IP adresa (adresa internetskog protokola)

IP adresa je jedinstveni broj koji se dodjeljuje uređaju povezanom na internet pomoću kojeg se taj uređaj može identificirati i locirati.

Orbitiranje

Orbitiranje je situacija u kojoj osoba ne odgovara na nečije poruke odnosno ne stupa u direktnu komunikaciju, ali nastavlja da prati sadržaj te osobe na internetu (lajkovanje, gledanje objavljenog sadržaja itd.).

Autiranje (eng. outing)

Autiranje je praksa razotkrivanja nečije seksualne orijentacije ili rodnog identiteta bez pristanka date osobe, i to često javno.

Seksting (eng. sexting)

Seksting je razmjena, slanje ili primanje seksualno eksplicitnih poruka, često praćenih fotografijama ili video snimcima, putem poruka ili četa.

Seksualna iznuda

Seksualna iznuda (eng. također sextortion) je prijetnja objavljivanjem seksualnog sadržaja (slika, video snimaka, uvjerljivog krivotvorenog sadržaja, seksualnih glasina) da bi se prisilom ili ucjenom od nekoga iznudilo dodatni seksualni sadržaj ili novac, a često oboje.

Softver za špijuniranje/proganjanje (eng. spyware/stalkerware)

Softver za špijuniranje je softver, obično u vidu aplikacije, koji se instalira na nečiji telefon ili uređaj i koristi za praćenje njihovih aktivnosti. Softver za špijuniranje se, u kontekstu nasilja u porodici, smatra softverom za proganjanje.

Svotovanje (eng. swatting)

Svotovanje je korištenje telefona, a često i kompjuterskih sistema, za lažne dojave kako bi se agencije za provođenje zakona poslale na određeno mjesto.

Trolovanje (eng. trolling)

Trolovanje je namjerno objavljivanje uvredljivih komentara na internetu, u nekim slučajevima sa očiglednom namjerom da se neko iznervira, uznemiri ili ponizi. Ove napade može izvesti i grupa osoba koordinirano i ciljano.

www.coe.int

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE